

KYSTVERKET

**Det nordiske perspektivet i
maritim infrastruktur – sett
*med norske øyner***

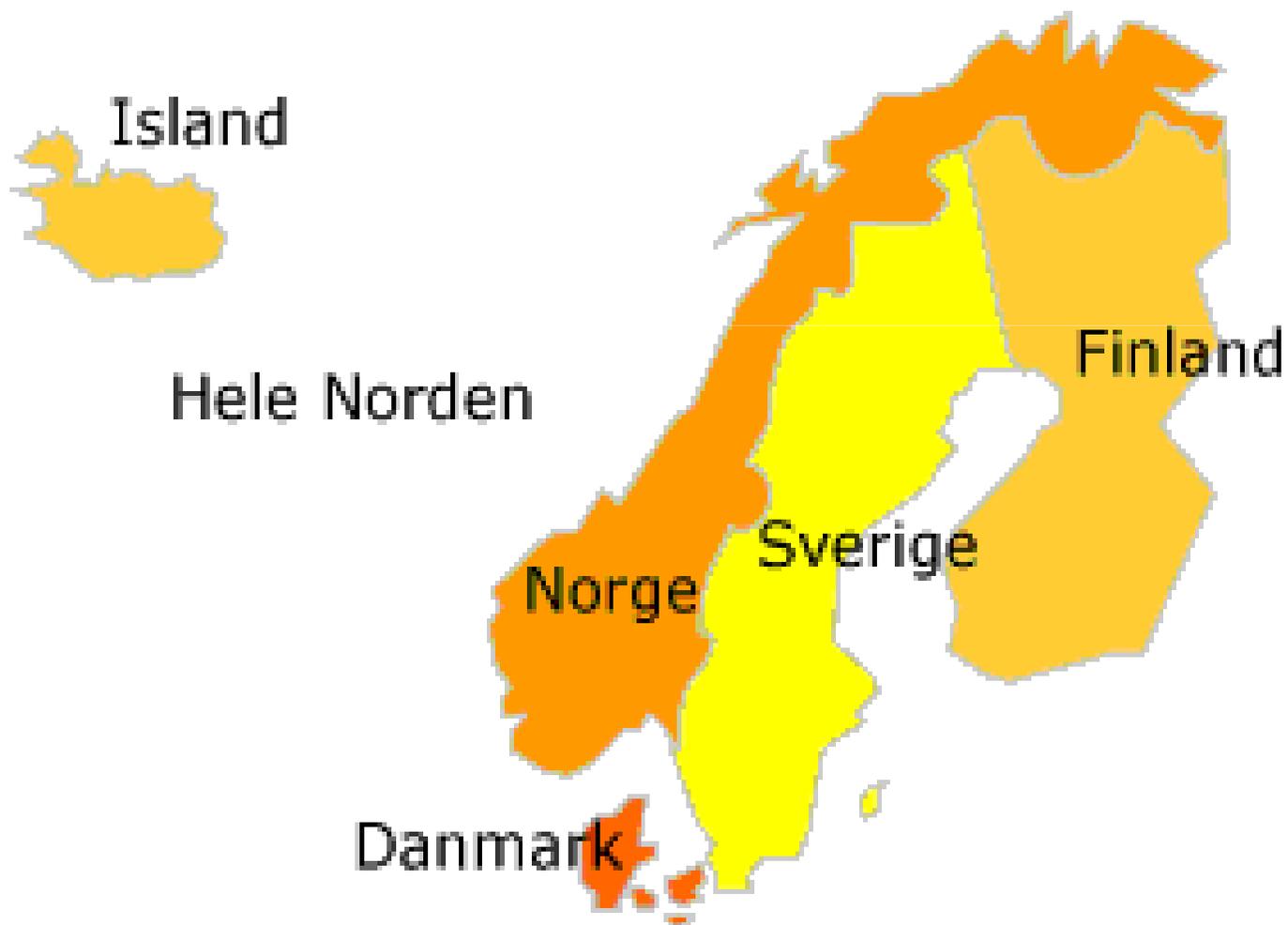
Island 26. mai 2006

Av

Knut Baar Kristoffersen, Seniorrådgiver

KYSTVERKET

KYSTVERKET

KYSTVERKET

Verdens eldste yrke?

- Homér (800 f.Kr.) - Fyrdrift
- DGT - Losvirksomhet
- Bydannelse - Havneorganisering

KYSTVERKET

Eldste kilder i Norge

- **Landnåmabok**
Ryvarden (869 e. Kr.)
- **Kong Øystein**
Molo Agdenes (1100-t)
- **Magnus Lagabøters**
by- og landslover
(1274-6)

KYSTVERKET

§§

- ***”det er havneran, hvis nogen avhugger en andens fortøinings-trosser, eller løser dem og tvinger dem fra sitt leie”***

Magnus Lagabøter,

Bergen bylov, Farmannalov (1282)

KYSTVERKET

Leidsogumadr

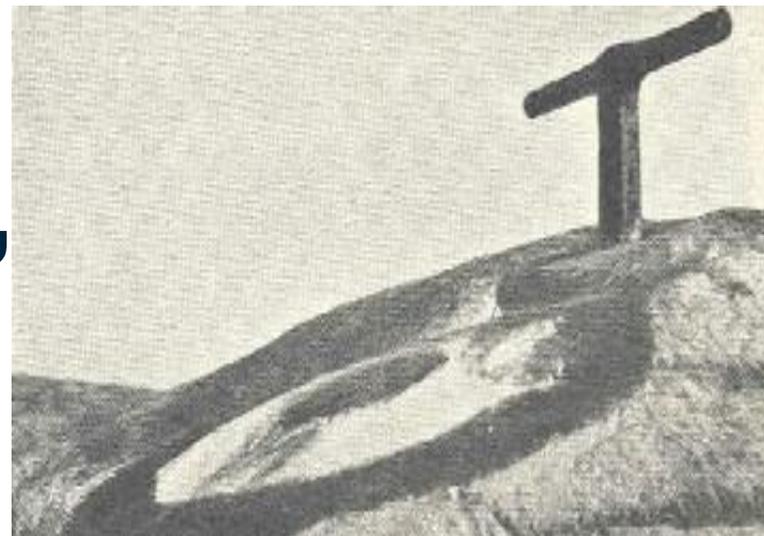
- **Mannen som gir utsagn om leden**
 - **Leytsager - Gottland**
 - **Laedsage - Holland**
 - **Ledsager - Norge**
- **En som viser vei**

KYSTVERKET

”Dansketid”

- Fortøyningsringer
- Sjømerker; Varder og staker
- Los retningslinjer

KYSTVERKET

Etablering av fyrstasjoner

- Anholt fyr 1561, S (DK)
- Kullen fyr 1561, S (DK)
- Nidingen fyr 1624, S (DK)
- Lindesnes fyr 1656, N (DK)
- Landsort fyr 1669, S
- Örsär fyr 1687, S
- Færder fyr 1697, N (DK)
(Falsterbo 1202, S (DK))

KYSTVERKET

Forordning

Om

Lots = Bæsenet Synden = og Vordenfields i Norge.

Friderichsberg den 5. Martii Ao. 1725.

Kiøbenhavn/ Trykt udi Kongel. Majests. og Universitets.
privilegerede Bøogtrykkerie.

NORGES-
RIKSARKIV

Titelsiden på losforordningen av 1725.

KYSTVERKET

Kimen til et Havnevesenet

- **Forordning av 1735**
 - Hvert tollsted egen havnefogd
- **Havnekasse**
- **Lokalt administrert**

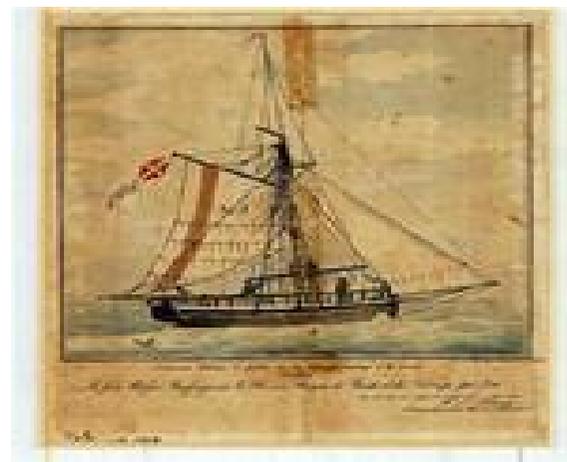

KYSTVERKET

Dansk provins til 1814

- 10 norske fyr drevet på privilegier fra Kongen i København
- Lokal havneutvikling
- Forbedret losbåt – ”Dækskutter”

Sølling ca 1800

KYSTVERKET

Sjøkart

- **Fantes på 1700-tallet – misvisende**
- **Brødrene Lous forbedret noe**
- **Sjøkort-arkivet 1784**
 - **Poul Løwenørn (1751-1826)**
 - **Tok ansvar for losvirksomhet, fyrdrift og havneforhold**
 - **Det offentlige ikke bare myndighet, men tok større ansvar for drift**

KYSTVERKET

Svensk union fra 1814

- **Infrastruktur – offentlig oppgave**
- **Selvråderett for innenriks saker**
- **Fyrkommisjon – utbyggingsplan**
- **Iversetter tiltak**

KYSTVERKET

1841

- **Systematiske maritime virksomheter**
- **Fyrdirektoratet**
- **Profesjoner**
 - Fyrbyggere
 - Merkebyggere
 - Ringebyggere

KYSTVERKET

Fyr- og merkebygging

- 100 fyrstasjoner i tiden 1840-80
- Sunnmøringer
- Mangler
sidedestykke

KYSTVERKET

Nasjonsbygging

KYSTVERKET

Fremskritt

- **Kull til olje (1858)**
- **Stein til jern (1854)**
- **Betong (1874)**

KYSTVERKET

Havnesidens ”nedtur”

- Kanal- og havnedirektorat (1841)
- Mistet ansvar for fortøyningsringer til fyrvesenet
- Kanaldirektorat utskilt (1847)
- Feiltolket følgende av dampskipstrafikken
- Krav fra Marinedep.: FORNYING

KYSTVERKET

Fiskerihavner – ny giv

- **Prioritere havner for fiske**
- **Økt satsning nord i landet**
- **Havnefondet 1874**
- **Ringevesenet tilbake 1894**
- **100-talls fiskerihavner før 1900**

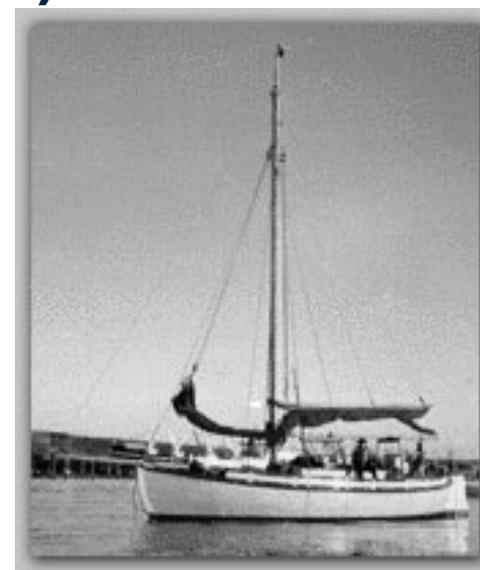

KYSTVERKET

Losene utvikler tjenesten

- Konkurranselosingen – lite populær
- Samarbeid – ikke akseptert
- Assosiasjonsånda (1870-80)
- Færder losforening (1889)
- Losing til ”*felles kasse*”
- Archerskøyta (1870-90)
- Vesentlig færre ulykker

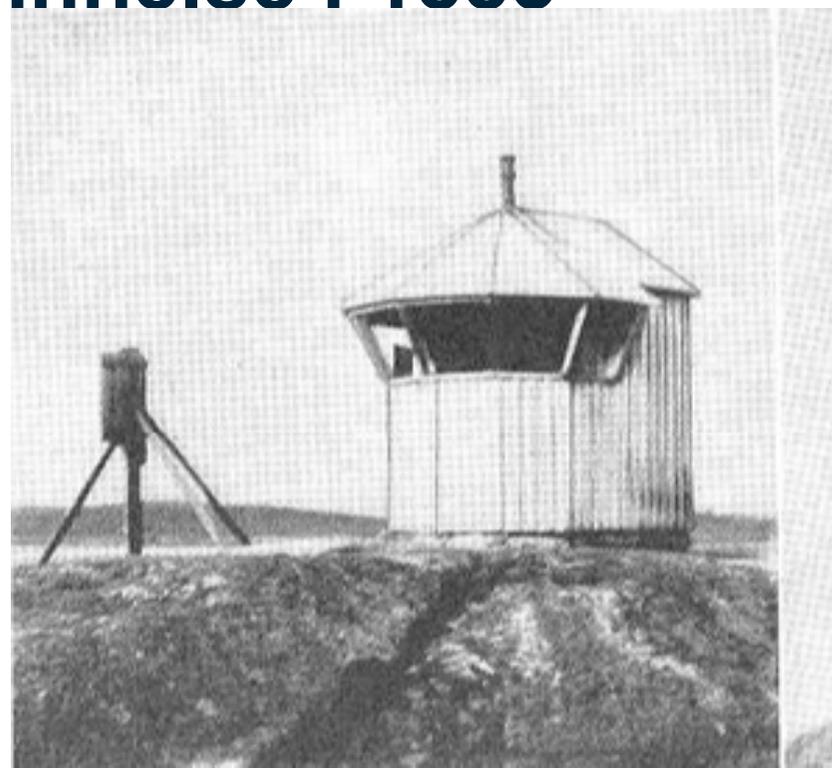

KYSTVERKET

Revolusjon i fyrbelysningen

- Fyrlykter uten fast tilsyn
- Svensk oppfinnelse i 1883
- Nattseilas
- Rutetrafikk
- 500 fyrlys
i Norge
før 1900

KYSTVERKET

Egen infrastruktur - rustet til selvstendighet

KYSTVERKET

Egen infrastruktur - rustet til selvstendighet

KYSTVERKET

Egen infrastruktur - rustet til selvstendighet

KYSTVERKET

1905 Norge selvstendig

KYSTVERKET

Konklusjon

- **De nordiske landende har et nært slektskap, som bl.a er knyttet til utbyggingen av en maritim infrastruktur**
- **Den maritime infrastrukturen var forutsetninger for etablering og opprettholdelse av nasjonalstatenes selvstendighet**

KYSTVERKET

Utfordring

- **Hvordan samarbeide om vår nordiske maritime kulturarv?**
 - **”Vennskaps fyr”**
 - **Felles dokumentasjonsprosjekt**
 - **Knytte kultur og historie til det Nordisk fyrmøtet**
 - **Utvikle denne arenaen til å omfatte flere og ha oftere sammenkomster**